

Wojciech Szabaciuk

Uniwersytet Wrocławski

Przyczyny bezrobocia według przedstawicieli Austriackiej Szkoły Ekonomicznej

Słowa kluczowe: Austriacka Szkoła Ekonomiczna, bezrobocie, ekonomia polityczna

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł w zamyśle jest próbą przedstawienia poglądów na przyczyny powstania i trwania bezrobocia jednej z najbardziej wyrazistych szkół ekonomicznych, jaką jest Austriacka Szkoła Ekonomiczna. Niewątpliwie twórcy i kontynuatorzy Szkoły wypracowali wiele bardzo indywidualnych ocen zjawisk społecznych i ekonomicznych, a ich głos zawsze wywoływał rezonans w środowisku badaczy nauk społecznych. Początek Austriackiej Szkoły Ekonomicznej wiąże się z wydaniem w roku 1871 roku przez Carla Mengera *Zasad ekonomii*¹. Do najwybitniejszych przedstawicieli Szkoły Austriackiej należą Friedrich von Hayek, Murray Rothbard czy Ludwig von Mises. Współcześnie ASE postrzega ekonomię jako naukę społeczną postulującą zasady wolnego rynku, indywidualizmu, własności prywatnej, ochrony praw obywatelskich przed agresją, co sytuuje ją w ramach ekonomicznej, społecznej oraz politycznej myśli neoliberalizmu.

Dla Szkoły Austriackiej ekonomia, a zwłaszcza ekonomia polityczna jest nauką społeczną, której podstawą są indywidualne wybory ludzi. Przedstawiciele ASE zakładają, że każda jednostka dąży do maksymalizacji korzyści, wybierając cele i środki do jej osiągnięcia². Aby móc maksymalizować swoje korzyści, jednostka musi mieć możliwie jak najszerszy zakres współdziałania z innymi ludźmi, ograniczony jedynie przez zasadę nienaruszania ich praw i wolności. Wszelkie ludzkie działania powinny odbywać się na zasadzie dobrowolności reprezentantów oraz chęci osiągnięcia przez podmioty wzajemnych korzyści. Zdaniem reprezentantów Szkoły Austriackiej wszelkie próby ograniczania wolności ludzkiej, a zwłaszcza ekonomicznej, są nieefektywne gospodarczo, powodując skutki odwrotne od zamierzonych, a wszelkie próby zastą-

¹ <http://mises.org/etexts/austrian.asp> (dostęp: 1.12.2013).

² L. von Mises, *Ludzkie działanie. Traktat o ekonomii*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2007, s. 9–10.

pienia rynku przez państwowe regulacje lub centralne ośrodki planowania powodują ubożenie społeczeństw. Upadek realnego socjalizmu w 1989 roku był dla przedstawicieli ASE praktycznym potwierdzeniem teoretycznej niemożności i nielogiczności socjalizmu, obejmującej cały zespół aspektów³. W tym wypadku zajmujemy się ich poglądami na temat powstawania bezrobocia, w których diagnoza przyczyn jest niejako równoznaczna ze wskazaniem sposobów jego uniknięcia. Stanowisko przedstawicieli Szkoły Austriackiej jest odpowiedzią na myśl polityczną i ekonomiczną interwencjonistów i socjalistów na temat jednego z największych problemów gospodarczych industrialnych i postindustrialnych społeczeństw, trwale wpisując się w ponadstuletnią debatę wokół tego tematu.

Praca i bezrobocie w gospodarce wolnorynkowej

Praca, zdaniem jednego z głównych twórców Austriackiej Szkoły Ekonomicznej, Ludwiga von Misesa, jest to stan, w którym człowiek wykorzystuje swoją energię w celu eliminowania poczucia dyskomfortu; jest to środek do realizacji celu, w którym jednostka wybiera poczucie wysiłku oraz rezygnację z własnego wypoczynku, aby osiągnąć przychód⁴. Każda ludzka praca, w której człowiek wykorzystuje pierwotne czynniki produkcji — występujące w przyrodzie — do tego, aby poprawić swój dobrobyt, różni się poziomem wyspecjalizowania, naturalnych talentów oraz możliwości koniecznych do wykonywanych działań. Praca daje nam gratyfikację w sposób bezpośredni, kiedy możemy cieszyć się z efektów wykonanego zajęcia, lub pośredni, kiedy za nasz czas dostajemy wynagrodzenie⁵. Jak twierdzi Murray Rothbard, człowiek, kierując się użytecznością krańcową, godzi się na bolesne i przykre aspekty wykonywania pracy z myślą o efekcie. Sama praca może powodować przykrość, dostarczać satysfakcji lub być neutralną czynnością, musi ona jednak dać rezultat. Kiedy sam produkt naszego wysiłku jest bardziej wartościowy od bólu oraz utraty czasu wolnego, wówczas jednostka decyduje się na poświęcenie swojego czasu na pracę⁶. Na wolnym rynku ludzie bogacą się i podnoszą swój standard dzięki produkcji oraz wymianie. Dzięki różnorodności talentów, umiejętności, zainteresowań czy bogactw naturalnych, występujących w różnych regionach geograficznych, nasze bogactwo jest większe niż gdybyśmy musieli wszystko produkować sami⁷. W świecie przyrody tylko człowiek posługując się rozumem zastąpił konkurencję biologiczną współpracą społeczną, która umożliwia wyższą produktywność poprzez podział pracy i specjalizację⁸. Dla społeczności, która nie przekroczy optymalnej wielkości

³ Na ten temat zobacz L. von Mises, *Kalkulacja ekonomiczna w socjalizmie*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2011 s. 40–50 oraz L. von Mises, *Socjalizm*, Wydawnictwo Arcana Kraków 2009, s. 130–143.

⁴ L. Mises, *Ludzkie...*, s. 112.

⁵ *Ibidem*, s. 116–117.

⁶ M. Rothbard, *Ekonomia Wolnego Rynku*, t. 1, Fijorr Publishing, Warszawa 2007, s. 163–164.

⁷ M. Rothbard, *Etyka wolności*, Fijorr Publishing, Warszawa 2010, s. 115.

⁸ L. von Mises, *Teoria a historia. Interpretacja procesów społeczno-gospodarczych*, Instytut Ludwiga von Misesa, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 16.

populacji, pojawienie się nowej osoby na rynku pracy oznacza poprawę, a nie pogorszenie ogólnego dobrobytu⁹. Człowiek chcący zwiększyć swoją produktywność, połączy własną energię z bogactwami natury, tworząc dobra kapitałowe służące mu do produkcji dóbr konsumpcyjnych¹⁰.

Stanem przeciwnym do wykonywania pracy jest bezrobocie. Przeanalizujmy problem z punktu widzenia gospodarki wolnorynkowej. Przedstawiciele Szkoły Austriackiej odrzucają poglądy brytyjskiego ekonomisty, Johna Keynesa, dotyczące zatrudnienia. Keynes twierdził, że na wolnym rynku przymusowe bezrobocie jest możliwe oraz że rynek może osiągnąć równowagę przy trwałej liczbie niedobrowolnych bezrobotnych. Keynes zakładał, że wzrost cen w stosunku do poziomu płacy powoduje spadek zatrudnienia¹¹. W teorii Keynesa bezrobocie można redukować poprzez zwiększoną inflację, jeśli więc Bank Centralny czy rząd chce ją zmniejszyć, musi tolerować zwiększone bezrobocie¹². Dla Keynesa głównymi przyczynami bezrobocia jest spadek popytu efektywnego (konsumpcyjnego i inwestycyjnego), który może zostać pobudzony jedynie przez politykę monetarną (wzrost podaży pieniądza) oraz fiskalną (progresywne podatki, za które można sfinansować inwestycje publiczne)¹³.

Zdaniem Ludwiga von Misesa każdy, kto bezskutecznie poszukuje pracy, może zrobić dwie rzeczy: albo zacząć szukać pracy w innym zawodzie, nawet poniżej swoich oczekiwań i/lub kwalifikacji, oraz obniżyć swoje wymagania finansowe, albo stać się bezrobotnym. Jednostka może zdecydować się na wariant drugi, który Ludwig von Mises nazywa bezrobociem rynkowym lub katalektycznym, w którym to zaniechanie podejmowania pracy motywowane jest jednym z trzech powodów. Po pierwsze, jednostka jest przekonana, że w przyszłości dostanie dobrze płatną pracę w swoim zawodzie, rezygnując z możliwości zmiany zawodu, miejsca zamieszkania czy długiego dojazdu do pracy. Po drugie, popyt na pracowników ma charakter sezonowy, wówczas to jednostki podejmują pracę tylko przez część roku, a wynagrodzenie za nią jest na tyle wysokie, że przez resztę okresu decydują się na bezrobocie. Po trzecie, jednostki wybierają bezrobocie z przyczyn zarówno pozaekonomicznych, jak i religijnych, rodzinnych czy społecznych. Ludwig von Mises stwierdza, że na nieskrępowanym rynku bezrobocie jest zawsze dobrowolne¹⁴. Ważnym czynnikiem ograniczającym bezrobocie jest możliwość migracji z kraju o gorszym poziomie rozwoju do krajów wysokorozwiniętych. Wszelkie bariery antyimigracyjne powodują niewykorzystywanie potencjalnych możliwości produkcyjnych, a w konsekwencji spadek jakości życia¹⁵.

⁹ *Ibidem*, s. 28.

¹⁰ M. Rothbard, *Ekonomia...*, s. 165.

¹¹ H. Hoppe, *Ekonomia i etyka własności prywatnej. Studia z zakresu ekonomii politycznej i filozofii*, Fijorr Publishing, Warszawa 2011, s. 166.

¹² L. Rockwell, *Speaking of liberty*, Ludwig von Mises Institute, Auburn 2003, s. 88–89.

¹³ I. Błudnik, *Bezrobocie keynesowskie*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” LXXI, z. 3, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2009, s. 96–97.

¹⁴ L. von Mises, *Ludzkie...*, s. 507–509.

¹⁵ L. von Mises, *Liberalizm w tradycji klasycznej*, Wydawnictwo Arcana, Kraków 2004, s. 184–186.

Zdaniem czołowego przedstawiciela szkoły Ekonomii Instytucjonalnej, Johna Kennetha Galbraitha, największą niedoskonałością gospodarki wolnorynkowej jest istnienie niedobrowolnego bezrobocia. Sam kapitalizm nie może funkcjonować bez masy bezrobotnych¹⁶.

Bezrobocie a interwencjonizm

Innymi przyczynami, które zdaniem przedstawicieli Szkoły Austriackiej mogą powodować bezrobocie, są działania interwencyjne państwa szeroko rozumiane jako pomoc socjalna. Jeśli państwo prowadzi politykę przyznawania wysokich zasiłków dla bezrobotnych, które mają stawkę zbliżoną do przeciętnych wynagrodzeń, wówczas motywacja do szukania pracy jest niska¹⁷. Każdy wypadek redystrybucji bogactwa — twierdzi H.H. Hoppe — prowadzi do tego, że jednostki odnoszą korzyści gospodarcze pomimo niepodjęcia pracy. Społeczeństwo zostaje podzielone na dwie zbiorowości: produkujących oraz powstrzymujących się od pracy. Jeśli świadczenia pomocy socjalnej są wysokie, coraz więcej osób pragnie znaleźć się w klasie otrzymujących świadczenia. Wtedy to zwiększa się liczba osób, które zrezygnują z prowadzenia produktywnych działalności, a więc liczba bezrobotnych wzrasta¹⁸. Zdaniem von Misesa rządy, które chcą ograniczyć bezrobocie, sięgają często po mechanizmy, takie jak zasiłki dla bezrobotnych, prace publiczne, a one nie tylko nie poprawiają sytuacji na rynku pracy, lecz ją pogarszają. Pomoc dla bezrobotnych w formie zasiłku — twierdzi austriacki ekonomista — która zbliżona jest do kwoty przeciętnych wynagrodzeń, nie tylko nie eliminuje bezrobocia, lecz zachęca do dalszej beczynności oraz obniża motywację do znalezienia pracy¹⁹.

Do odmiennych wniosków doszedł wspomniany już przedstawiciel Ekonomii Instytucjonalnej, John Kenneth Galbraith. Kanadyjski ekonomista uważał, że państwo, prowadząc politykę ekonomiczną, powinno zwrócić uwagę na poprawę losu ubogich, dlatego postulował on wprowadzenie zasiłków dla bezrobotnych, poprawę powszechnej edukacji, darmową opiekę zdrowotną oraz mieszkania socjalne dla osób pozostających poza rynkiem pracy²⁰.

Przeciwieństwem bezrobocia rynkowego jest bezrobocie instytucjonalne, które stanowi wynik nie decyzji jednostek, lecz interwencjonizmu państwowego, ingerującego w procesy gospodarcze²¹. Przepisy socjalne mające na celu poprawę losu pracowników powodują często wzrost kosztów pracy, powyżej zysków z jej efektów, przez co praca

¹⁶ J.K. Galbraith, *Liberal hour*, Hamish Hamilton, London 1960, s. 29.

¹⁷ L. von Mises, *Ludzkie...*, s. 654.

¹⁸ H. Hoppe, *Demokracja, bóg który zawiódł. Ekonomia i polityka demokracji, monarchii oraz ładu naturalnego*, Fijorr Publishing, Warszawa 2006, s. 71.

¹⁹ L. von Mises, *Ludzkie...*, s. 654.

²⁰ S. Dunn, *The economics of John Kenneth Galbraith Introduction, Persuasion, and Rehabilitation*, University Press, Cambridge 2011, s. 147.

²¹ L. von Mises, *Ludzkie...*, s. 510.

najemna przestaje się opłacać dla pracodawcy i pracownicy zostają zwolnieni²². Podatek dochodowy może mieć również negatywne konsekwencje wobec chęci podejmowania pracy. Każdy podatek obniża pieniężny i realny dochód podatnika, a więc każdy, kto płaci podatek, staje się uboższy o określony procent lub stawkę ze swoich dochodów. Aby zarobić kwotę, którą przeznaczają na podatek, musi pracować ciężiej lub dłużej, a wtedy traci swój wolny czas lub zwiększa uczucie dyskomfortu. Podatek dochodowy, jak i przymusowe składki na ubezpieczenia społeczne powodują, że dla pracownika każda godzina pracy jest mniej korzystna w kategoriach finansowych, co może go zniechęcać do większej pracy, powodując spadek ilości i jakości dóbr oraz usług. Podatek obniża poziom życia pracowników, odbierając im czas wolny lub posiadane dobra²³.

Odmienne stanowisko wobec polityki podatkowej prezentuje J.K. Galbraith. Dla przedstawiciela ekonomii instytucjonalnej wydatki rządowe na aktywizację zawodową pełnią ważną rolę w walce z bezrobociem. Zbilansowany budżet jest istotny w stabilnej gospodarce, jednak nie oznacza to, że rząd powinien ciąć wydatki. Wysokie zatrudnienie i wysokie wydatki państwowe są możliwe dzięki zwiększaniu podatków zwłaszcza dla najlepiej zarabiających. To właśnie z nich finansowane są inwestycje publiczne mające skorygować niedoskonałość rynku, dostarczając bezrobotnym możliwość zatrudnienia²⁴.

Według Rothbarda zbyt wysokie podatki mogą spowodować, że dochody, które przedsiębiorstwa mogłyby przeznaczyć na inwestycje, w tym również na nowe miejsca pracy, zostają spożytkowane w inny sposób²⁵. Beneficjentami inwestycji przedsiębiorstw są pracownicy, których można zatrudniać i zwiększać im płacę. Przedsiębiorcy podejmują ryzyko spekulacji na niepewnym rynku nie wiedząc, czy dana inwestycja przyniesie im zyski czy straty. Pracownicy zawsze zyskują, choć tylko przez krótki okres, nawet wtedy, gdy inwestycje okażą się błędne. Swoje korzyści otrzymują oni wraz z wynagrodzeniami, natomiast przedsiębiorcy ponoszą ryzyko oraz doświadczają potencjalnych zysków lub strat²⁶.

Cykle koniunkturalne a rynek pracy

Ważnym czynnikiem mającym wpływ na sytuację na rynku pracy są cykle koniunkturalne, spowodowane ekspansją kredytową. Jest to sytuacja, w której banki centralne emitują zwiększoną ilość pieniędzy bez pokrycia²⁷. Zdaniem Rothbarda sytuacja ta jest bardzo niekorzystna, a jej skutki to stały wzrost cen i spadek zatrudnienia. Przepływ pieniądza nie jest jednolity: pewne grupy lub instytucje, jak np. banki, otrzymują pieniądze jako pierwsze, a pewne, jak emeryci lub pracownicy kontraktowi — jako ostatnie.

²² *Ibidem*, s. 523.

²³ M. Rothbard, *Interwencjonizm, czyli władza a rynek*, Fijorr Publishing, Warszawa 2009, s. 138–139.

²⁴ J.K. Galbraith, *op. cit.*, s. 75.

²⁵ M. Rothbard, *Interwencjonizm...*, s. 144–145.

²⁶ M. Rothbard, *Ekonomia Wolnego Rynku*, t. 2, Fijorr Publishing, Warszawa 2007, s. 281–282.

²⁷ M. Rothbard, *Ekonomia Wolnego Rynku*, t. 3, Fijorr Publishing, Warszawa 2007, s. 400.

Ekspansja kredytowa może pozornie wydawać się atrakcyjnym sposobem na ożywienie gospodarcze. Firmy mogą dzięki temu otrzymać pieniądze na inwestycje po niższej stopie oprocentowania. Pozornie inflacja tworzy niewyczerpalne źródło dla inwestycji, jednak w rzeczywistości obniża ich wartość, wysokość oszczędności i standard życia oraz powoduje konsumpcję kapitału na wielką skalę. Przedsiębiorcy zostają zmyleni, gdyż myślą, że sprzedają produkty po wyższej cenie, których rzeczywista wartość jednostkowa jest zawyżona przez inflację. Zarobione pieniądze wystarczają w rzeczywistości tylko na odtworzenie kapitału. Przedsiębiorca myśląc, że osiągnął sukces, może przystąpić do konsumpcji kapitału. Pozornie wielkie zyski mogą zachęcić innych przedsiębiorców do poczynienia nieuzasadnionych, błędnych inwestycji. Kapitał zostaje wówczas źle zainwestowany, a ważne branże zostają niedofinansowane²⁸. Tylko producenci dzięki otrzymanym pożyczkom mają zwiększoną ilość kapitału na rynku, natomiast suma dochodów pozostaje bez zmian. Przedsiębiorcy wprowadzeni w błąd przez wzrost podaży pieniędzy poczynają nadmierne inwestycje. Następnie wznoszą ceny i dochody czynników pierwotnych, a przedsiębiorcy orientują się, że inwestycje nie przyniosły im zysku, lecz straty. Z fazy wzrostu gospodarka przechodzi do fazy kryzysu, czyli depresji gospodarczej charakteryzującej się bankructwami firm prowadzących błędne inwestycje²⁹. Konsekwencją depresji jest frykcyjne bezrobocie pracowników zlikwidowanych firm.

Zdaniem J.K. Galbraitha antyinflacyjna polityka hamuje popyt, a w konsekwencji powoduje bezrobocie. Najlepszym sposobem pobudzenia gospodarki jest wprowadzenie instytucji, takich jak kontrola płac lub też ułatwianie dostępu do kredytów dla przemysłu oraz sektora budowniczego, czyli gałęzi gospodarki najbardziej uzależnionych od pożyczek. Odejście od klasycznej ekonomii i przejście do interwencjonizmu, działającego poprzez instytucje prawne, spowoduje pełne zatrudnienie³⁰.

Bezrobocie a prawo pracy

Zdaniem Murraya Rothbarda działania związków zawodowych, które wpływając na władzę lub na przedsiębiorstwa, wymuszają wzrost płacy powyżej poziomu, który ustaliłby rynek, powodują w konsekwencji wykluczenie grupy osób z rynku pracy, gdyż ich zatrudnienie okazuje się nieopłacalne. Amerykański ekonomista stwierdza, że im większy będzie zakres ustalania stawki płac na określone stanowiska, tym więcej osób nie otrzyma ofert pracy, a w gospodarce będzie dominowało trwale i masowe bezrobocie³¹. Płaca minimalna, która w założeniu miała pomagać biednym lub niezamożnym osobom, zdaniem przedstawicieli Szkoły prowadzi do negatywnych konsekwencji, czyli masowego bezrobocia. Podwyższa ona koszty pracy, więc pracodawcy, aby utrzymać rentowność i płynność finansową, albo muszą zacząć masowo zwalniać ludzi, albo podwyższyć ceny. Jednak gdy ceny zostaną gwałtownie

²⁸ *Ibidem*, s. 402–403.

²⁹ *Ibidem*, s. 409.

³⁰ S. Dunn, *op. cit.*, s. 321.

³¹ *Ibidem*, s. 92–93.

podniesione, konsumenci mogą przestać kupować ich produkty, a tym samym pośrednio przyczynić się do zwolnień³². Płace nie mogą przez długi okres być ponad poziomem, który ustaliłby rynek, gdyż to powoduje masowe bezrobocie³³. Rothbard konkluduje, że sama płaca minimalna nie tworzy miejsc pracy, lecz powoduje, że każda praca poniżej poziomu ustalonego przez państwo staje się nielegalna, a więc obniża liczbę miejsc pracy³⁴. Dla przedstawicieli ASE płaca minimalna ma charakter dyskryminacyjny zwłaszcza wobec osób słabo wykwalifikowanych, uniemożliwiając im wejście na rynek pracy oraz podnoszenie swoich kompetencji. Jest także szkodliwa dla potencjalnych pracodawców, gdyż nie mogą oni zatrudniać ludzi, jako że ewentualne zyski z ich pracy mogą być niższe od minimalnej stawki ustalonej przez rząd, a przez to nieopłacalne. Hoppe idzie w swoich rozważaniach jeszcze dalej, stwierdzając, że każda pozarynkowa instytucja, jak np. istnienie płacy minimalnej będącej powyżej poziomu produktywności, powoduje zakłócenie swobodnej wymiany między jednostkami, a przez to rodzi niedobrowolne bezrobocie. W radykalny sposób stwierdza, że przy braku nierynkowych instytucji niedobrowolne bezrobocie jest niemożliwe i nieliczne³⁵.

By zilustrować tę hipotezę, posłużymy się danymi. Po porównaniu danych dotyczących odsetka osób bezrobotnych w krajach UE ze wskaźnikiem wolności gospodarczej Heritage Foundation okazało się, że pięć państw Unii, w których bezrobocie było najniższe, znajdowało się w kategorii państw w *zasadzie wolnych*, natomiast pięć państw UE, w których bezrobocie było najwyższe, znajdowało się w kategoriach *w zasadzie wolnych, umiarkowanie wolnych* oraz *w zasadzie bez wolności*³⁶. W krajach, które Heritage Foundation sklasyfikował jako wolne gospodarce, bezrobocie za rok 2013 wynosi od 6,2% w Nowej Zelandii do 1,8% w Singapurze³⁷.

Dane Eurostatu nie pokazują, że istnieje korelacja pomiędzy wysoką stawką płacy minimalnej a wysokim bezrobociem. Bezrobocie — zgodnie z danymi Eurostatu — w roku 2012 wyniosło dla 27 krajów UE średnio 10,5%, natomiast wśród osób do 25. roku życia 22,8%³⁸. Spośród 21 państw UE, w których istnieje płaca minimalna, najwyższą minimalną kwotę miesięczną można uzyskać w krajach Beneluxu, gdzie wskaźnik bezrobocia jest jednym z najniższych w Europie. Jednocześnie w kolejnych krajach na liście, a więc Irlandii i Francji, bezrobocie przekracza 10%. Hiszpania i Grecja, w których to krajach bezrobocie jest najwyższe spośród państw UE, mają płacę minimalną na średnim poziomie³⁹. Trzy

³² E. Butler, *Ludwig von Mises — a primer*, The Institute of Economic Affairs, Westminster 2010, s. 97.

³³ *Ibidem*, s. 94.

³⁴ M. Rothbard, *Outlawing Jobs: The Minimum Wage, once more*, [w:] *The Economics of the Liberty*, red. L. Rockwell, The Ludwig von Mises Institute, Auburn 1990, s. 18.

³⁵ H. Hoppe, *Ekonomia...*, s. 152.

³⁶ Heritage Foundation, *Index of economic Freedom* 2013, <http://www.heritage.org/index/ranking> (dostęp: 9.01.2014).

³⁷ Trading economics, *Unemployment rare-countries-list*, <http://www.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate> (dostęp: 13.02.2014).

³⁸ European Commission Eurostat, *Unemployment Statistics*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#Youth_unemployment_trends (dostęp: 13.02.2014).

³⁹ European Commission Eurostat, *Dane dotyczące płac minimalnych*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Minimum_wage_statistics/pl#Zr.C3.B3.C5.BCnicowanie_ustawowych_p.C5.82ac_minimalnych (dostęp: 13.02.2014).

kraje Europy Środkowej i Wschodniej, gdzie stopa bezrobocia plasuje się poniżej 10%, a więc Czechy, Rumunia i Słowenia znajdują się w grupie państw o najniższej kwocie płacy minimalnej. W Polsce zarejestrowani bezrobotni w grudniu 2013 roku, zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, stanowili 13,4 % osób czynnych zawodowo⁴⁰. Minimalne wynagrodzenia za pracę sytuuje Polskę na 13. miejscu spośród 21 państw UE objętych badaniem⁴¹. Wydaje się więc, że wpływ płacy minimalnej na gospodarkę poszczególnych państw UE ma różne oddziaływanie ze względu na zróżnicowanie w poziomie rozwoju. Zdaniem przedstawicieli ASE jeśli minimalne wynagrodzenie za pracę sytuuje się poniżej poziomu, który ustaliłby rynek, nie ma ono wpływu na wskaźnik zatrudnienia, natomiast jeśli go przekracza, wówczas część pracowników znajdzie się poza rynkiem pracy. Możemy przypuszczać, że w Belgii, Holandii i Luksemburgu ustawodawca, ustalając minimalne wynagrodzenie za pracę, nie przekroczył — lub też zrobił to w stopniu minimalnym — progu wynagrodzeń, który ustaliłby rynek, dlatego bezrobocie w tych krajach jest niskie. W większości państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz krajów państw śródziemnomorskich ustawodawcy nie dopasowali stopnia minimalnego wynagrodzenia za pracę do aktualnej sytuacji gospodarczej na rynku krajowym.

Międzynarodowa Organizacja Pracy w dokumencie Decent Work postuluje poprawę warunków pracy, zabezpieczenia socjalne i zdrowotne dla pracowników, swobodę działalności związków zawodowych oraz promowanie dialogu społecznego⁴². Zdaniem przedstawicieli ASE zabezpieczenie pracownicze w formie przepisów prawa czy wprowadzenie nierynkowych instytucji w gospodarkę, pomimo słusznych celów, przynosi efekty odwrotne do zamierzonych. Walter Block stwierdza, że prawo pracy nakazujące przedsiębiorcom ponoszenie dodatkowych kosztów związanych np. z bezpieczeństwem i higieną pracy czy restrykcyjne przepisy dotyczące zasad produkcji powodują, że przedsiębiorcy zatrudniają mniej osób, aby zbilansować wydatki. Jednocześnie prawo dotyczące ochrony pracowników przed zwolnieniem czy wysokie stawki podatków, w tym ubezpieczeń społecznych, zniechęca zakłady pracy do zatrudniania nowych pracowników. Licencje wymuszone dla wielu zawodów powodują zmniejszoną liczbę potencjalnych miejsc pracy oraz uniemożliwiają dostęp do tanich produktów i usług⁴³. Zdaniem L. Rockwella w gospodarce światowej, gdzie narody konkurują z sobą w celu zwiększenia poziomu inwestycji i przyciągnięcia kapitału, nie należy ustawowo zwiększać wynagrodzeń, gdyż to prowadzi do odpływu kapitału i zwiększonego bezrobocia⁴⁴. W czasie kryzysu płace muszą spadać, inaczej więcej ludzi pozostanie poza rynkiem pracy⁴⁵.

⁴⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Monitoring rynku pracy miesięczna informacja o bezrobociu rejestrowanym w Polsce w Grudniu 2013*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PW_miesie_inf_o_bezrob_rejestr_w_polsce_12m_2013.pdf (dostęp: 13.02.2014).

⁴¹ European Commission Eurostat, *Monthly...*

⁴² International Labour Conference, *Decent Work*, 87th Session Geneva, June 1999.

⁴³ W. Block, *How the Market Creates Jobs and the Government Destroys them*, [w:] *Free market reader*, red. L. Rockwell, Ludwig von Mises Institute, Burlingame 1988, s. 68–69.

⁴⁴ L. Rockwell, *The Left, The Right and State*, Ludwig von Mises Institute, Auburn 2008, s. 160.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 394.

Według danych Międzynarodowej Organizacji Pracy w roku 2012 ponad 197 mln ludzi pozostawało bezrobotnymi, z czego prawie 74 mln to osoby młode⁴⁶. Zdaniem agencji ONZ sposobem na walkę z bezrobociem są przekształcenia strukturalne krajów, takie jak reformy sektora finansowego. MOP w przeciwieństwie do stanowiska przedstawicieli ASE sugeruje, że ułatwienie w dostępie do kredytów zwłaszcza dla młodych przedsiębiorców oraz dla krajów borykających się z kryzysem, ułatwi walkę z bezrobociem. Istotne są także zwiększone wydatki oraz reforma edukacji, która umożliwi lepsze dostosowanie pracowników i ich kwalifikacji do rynku pracy⁴⁷.

Podsumowanie

Bezrobocie jest jednym z największych problemów współczesny społeczeństw. Na gruncie logiki i przyjętych założeń apriorycznych przedstawiciele ASE argumentują, że jedynie wolny rynek jest w stanie rozwiązać problem bezrobocia, a osoby pozostające poza rynkiem pracy robią to dobrowolnie. Żadne ingerencje gospodarcze, takie jak płaca minimalna, podatki, prawo pracy, zasiłki dla bezrobotnych czy ekspansja kredytowa, nie pozostają bez wpływu na rynek pracy oraz stopień niedobrowolnych bezrobotnych. Pozostaje jednak pytanie, czy ten wpływ jest szkodliwy tak, jak twierdzą przedstawiciele Szkoły Austriackiej, czy też jest niezbędny w celu korygowania niedoskonałości kapitalizmu, jak uważają neokeynesiści oraz członkowie ekonomii instytucjonalnej. Wydaje się, że przedstawione dane empiryczne są tematem do dalszych badań, które pozwolą odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje — według przedstawicieli Szkoły Austriackiej — tak oczywista korelacja pomiędzy przyczynami bezrobocia przez nich przedstawionymi a współczesnym bezrobociem w krajach o deklarowanej i normatywnej gospodarce rynkowej. Niemniej jednak stanowisko Szkoły Austriackiej jest według mnie dobrze umotywowane i nie powinno być ignorowane w dyskursie nad przyczynami i strukturą bezrobocia, zwłaszcza we współczesnych systemach politycznych i prawnych.

Bibliografia

- Block W., *How the Market Creates Jobs and the Government Destroys them*, [w:] *Free market reader*, red. L. Rockwell, Ludwig von Mises Institute, Burlingame 1988.
- Błudnik I., *Bezrobocie keynesowskie*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” LXXI, z. 3, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2009.
- Butler E., *Ludwig von Mises — a primer*, The Institute of Economic Affairs, Westminster 2010.
- Dunn S., *The economics of John Kenneth Galbraith Introduction, Persuasion, and Rehabilitation*, University Press, Cambridge 2011.
- European Commission Eurostat, *Dane statystyczne dotyczące płac minimalnych*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Minimum_wage_statistics/pl#Zr.C3.B3.C5.BCnicowanie_ustawowych_p.C5.82ac_minimalnych (dostęp: 17.02.2014).

⁴⁶ *Global Economy Trends 2013 Recovering from second jobs dip*, International Labour Organisation, Geneva 2013, s. 31–32.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 119–121.

- European Commission Eurostat, *Unemployment Statistics*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#Youth_unemployment_trends (dostęp: 13.02.2014).
- Galbraith J.K., *Liberal hour*, Hamish Hamilton, London 1960.
- Global Economy Trends 2013 Recovering from second jobs dip*, International Labour Organisation, Geneva 2013.
- Główny Urząd Statystyczny, *Monitoring Rynku Pracy Miesięczna Informacja o bezrobociu rejestrowanym w Polsce w Grudniu 2013*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PW_miesie_inf_o_bezrob_rejestr_w_polsce_12m_2013.pdf (dostęp: 13.02.2014).
- Heritage Foundation, *Index of economic Freedom 2013*, <http://www.heritage.org/index/ranking> (dostęp: 09.01.2014).
- Hoppe H., *Demokracja, bóg, który zawiódł. Ekonomia i polityka demokracji, monarchii oraz ładu naturalnego*, Fijorr Publishing, Warszawa 2006.
- Hoppe H., *Ekonomia i etyka własności prywatnej. Studia z zakresu ekonomii politycznej i filozofii*, Fijorr Publishing, Warszawa 2011.
- International Labour Conference, *Decent Work*, 87th Session Geneva, June 1999. <http://mises.org/etexts/austrian.asp> (dostęp: 1.12.2013).
- Mises von L., *Kalkulacja ekonomiczna w socjalizmie*, Instytut Ludwiga von Misesa Warszawa 2011.
- Mises von L., *Liberalizm w tradycji klasycznej*, Wydawnictwo Arcana Kraków 2004.
- Mises von L., *Ludzkie działanie Traktat o ekonomii*, Instytut Ludwiga von Misesa, Warszawa 2007.
- Mises von L., *Socjalizm*, Wydawnictwo Arcana Kraków 2009.
- Mises von L., *Teoria a historia Interpretacja procesów społeczno-gospodarczych*, Instytut Ludwiga von Misesa Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Rockwell L., *Speaking of liberty*, Ludwig von Mises Institute, Auburn 2003.
- Rockwell L., *The Left, The Right and State*, Ludwig von Mises Institute, Auburn 2008.
- Rothbard M., *Ekonomia wolnego rynku*, t. 1–3. Fijorr Publishing, Warszawa 2007.
- Rothbard M., *Etyka wolności*, Fijorr Publishing, Warszawa 2010.
- Rothbard M., *Interwencjonizm, czyli władza a rynek*, Fijorr Publishing, Warszawa 2009.
- Rothbard M., *Outlawing Jobs: The Minimum Wage, once more*, [w:] *The Economics of the Liberty*, red. L. Rockwell, The Ludwig von Mises Institute, Auburn 1990.
- Trading economics, Unemployment rare-countries-list*, <http://www.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate> (dostęp: 13.02.2014).

Causes of unemployment according to the representatives of the Austrian School of Economics

Keywords: Austrian School of Economics, unemployment, economic policy

Summary

This article is an attempt to analyse causes of unemployment in political and economic thought according to the representatives of the Austrian School of Economics — one of the most influential and incisive economic schools in the 20th century. The representatives of ASE, such as Murray Rothbard, Ludwig von Mises or Hans Hermann Hoppe with their methodological individualism and logical approach were against socialism and interventionism. In the article I attempt to deal with the question whether, according to ASE the causes of unemployment are free market or state; entrepreneurs or trade unions; individual choices, business cycle or welfare benefits? Academic achievements of the Austrian School of Economics are an important contribution to the economic policy debate over the last hundred years.